

تکرار سکوت در دایره سنت

مطالعه تطبیقی ختنه زنان

آناهیتا مندیگاری

۱۳۹۵

سرشناسه	: مندگاری، الهام، ۱۳۶۳-
عنوان و نام پدیدآور	: تکرار سکوت در دایره سنت: مطالعه تطبیقی ختنه زنان/ الهام مندگاری.
مشخصات نشر	: تهران: الهام مندگاری، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۱ ص؛ ۱۴/۵*۲۱/۵ س م.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۰۴-۵۲۳۳-۹
فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۸۵-۲۰۱؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: ختنه زنان
موضوع	: حقوق زن -- مطالعات میان فرهنگی
رده‌بندی کده	: ۱۳۹۵ ت ۷۹ م ۴۸۴/۹ GN
رده‌بندی دیویی	: ۳۹۲/۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۲۶۸۸۱

تکرار سکوت در دایره سنت

مطالعه تطبیقی ختنه زنان

الهام مندگاری

ویراستار: مهدیه محمودزاده

طراح جلد: زهرا جعفری‌پور

چاپ: زیتون

چاپ اول: ۱۳۹۵

تعداد: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

فهرست

۷	فهرست
۱۱	مقدمه
۱۷	بخش اول: فرهنگ، حقوق بشر قطع اندام تناسلی زنان
۱۹	فصل اول: فرهنگ و حقوق بشر
۱۹	گفتار اول: فرهنگ
۲۳	گفتار دوم: حقوق بشر
۲۵	الف- حق حیات
۳۰	ب- حق بر برابری
۳۲	ج- حق بر سلامت
۳۹	د- حق بر تمامیت جسمانی
۴۳	گفتار سوم: رابطه فرهنگ و حقوق بشر
۴۳	الف- جهان شمولی حقوق بشر و نسبیت گرایی فرهنگی
۵۱	فصل دوم: قطع اندام تناسلی زنان و حقوق بشر
۵۱	گفتار اول: قطع اندام تناسلی زنان
۵۴	الف- پیشینه

- ب- انواع قطع اندام تناسلی زنان ۵۶
- ج- نتایج قطع اندام تناسلی زنان بر سلامت ۵۹
- ۱- عوارض فیزیکی ۶۰
- ۲- عوارض روحی-روانی ۶۳
- گفتار دوم: قطع اندام تناسلی زنان در جهان و دلایل آن ۶۴
- الف- دلایل قطع اندام تناسلی زنان ۶۵
- ۱- دلایل اجتماعی ۶۶
- ۲- دلایل مذهبی ۶۸
- ب- عوامل مؤثر بر میزان شیوع قطع اندام تناسلی زنان ۶۹
- ۱- سطح تحصیلات ۶۹
- ۲- نژاد ۷۰
- ۳- محل سکونت ۷۰
- ۴- قومیت ۷۰
- گفتار سوم: قطع اندام تناسلی رکن در ایران ۷۱
- الف- نتایج قطع اندام تناسلی زنان بر سلامت ۷۴
- ۱- عوارض فیزیکی ۷۴
- ۲- عوارض روحی-روانی ۷۵
- ب- دلایل قطع اندام تناسلی زنان در ایران ۷۶
- ۱- غرب ۷۶
- ۲- جنوب ۸۱
- ج- عوامل مؤثر بر کاهش میزان شیوع قطع اندام تناسلی زنان ۸۳
- ۱- غرب ۸۳
- ۲- جنوب ۸۶

- بخش دوم: دیدگاه‌ها و اقدامات نسبت به قطع اندام تناسلی زنان ۹۱
- فصل اول: دیدگاه‌ها نسبت به قطع اندام تناسلی زنان ۹۳
- گفتار اول: دیدگاه فمینیست‌ها ۹۳
- الف- مخالفان ۹۴
- ب- موافقان ۹۶
- گفتار دوم: دیدگاه پزشکان و نهادهای پزشکی-بهداشتی ۹۹
- الف- موافقان ۹۹
- ب- مخالفان ۱۰۲
- ج- دیدگاه ادیان و علمای مذهبی ۱۰۵
- ۱- ا- بحیث ۱۰۶
- ۲- ادلا ۱۰۷
- فصل دوم: قطع اندام تناسلی زنان، اقدامات بین‌المللی و ملی ۱۱۶
- گفتار اول: اقدامات بین‌المللی ۱۱۶
- الف- اقدامات سازمان ملل ۱۱۶
- ۱- تصوب اسناد بین‌المللی ۱۲۰
- ۱- سازمان جهانی بهداشت (WHO) ۱۲۴
- ۲- صندوق جمعیت سازمان ملل متحد (UNFPA) ۱۲۶
- ۳- صندوق کودکان سازمان ملل (UNICEF) ۱۲۷
- ۴- سازمان علمی، فرهنگی و آموزشی ملل متحد (UNESCO) ۱۲۸
- گفتار دوم: اقدامات ملی کشورها ۱۲۹
- الف- فرانسه ۱۲۹
- ۱- سیاست و رویه حکومت ۱۳۰
- قانون اخلاق پزشکی ۱۳۳
- ۲- اقدامات سازمان‌های ملی و بین‌المللی ۱۳۳
- ب- انگلستان ۱۳۶

- ۱- سیاست و رویه حکومت ۱۳۶
 - ۲- اقدامات سازمان‌های ملی و بین‌المللی ۱۳۹
 - ۳- نتایج اقدامات ۱۴۱
- ج- مصر ۱۴۳
- ۱- سیاست و رویه حکومت ۱۴۴
 - ۲- اقدامات سازمان‌های ملی و بین‌المللی ۱۴۷
 - ۳- سایر گروه‌ها ۱۴۷
- د- اتیوپی ۱۵۴
- ۱- سیاست و رویه حکومت ۱۵۵
 - ۲- اقدامات سازمان‌های ملی و بین‌المللی ۱۵۸
- ت- سنگال ۱۶۴
- ۱- سیاست و رویه حکومت ۱۶۵
 - ۲- اقدامات سازمان‌های ملی و بین‌المللی ۱۶۷
- ث- کردستان عراق ۱۷۰
- ۱- سیاست و رویه حکومت ۱۷۱
 - ۲- اقدامات سازمان‌های ملی و بین‌المللی ۱۷۳
- ج- جمهوری اسلامی ایران ۱۷۵
- ۱- سیاست و رویه حکومت ۱۷۵
 - ۲- اقدامات سازمان‌های ملی و بین‌المللی ۱۷۶
- منابع ۱۸۵

مقدمه

فرهنگ یکی از ماههای است که در ارتباط با زندگی اجتماعی انسان وجود، تکامل، تداوم و یا تغییر می‌یابد. به دلیل تأثیرپذیری از عوامل و شرایط مختلف مرتبط با زندگی انسان، ویژگی‌ها، عناصر منحصر به فردی را کسب می‌کند شامل باورها، آداب و رسوم، سنت‌ها، اعتقادات و مناسک مذهبی، رفتارها، آیین‌ها و مانند این‌ها، که حامل معنا یا معانی خاصی هستند. این عناصر نه تنها موجب تفکیک آن فرهنگ از سایر فرهنگ‌ها می‌شود، بلکه به عنوان عامل هویت‌بخش به زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها در هر جامعه‌ای در نظر گرفته می‌شود.

قطع اندام تناسلی زنان^۲ نیز عملی است که شکل‌گیری، انجام یافتن و رواج انواع مختلف آن با استناد به باورهای مذهبی یا سایر ارزش‌های اجتماعی، فرهنگی و

۱. مورن، ادگار، *هویت انسانی*، ترجمه امیر نیک‌پی، چاپ سوم، انتشارات قصیده‌سرا، تهران، ۱۳۸۴، ص ۴۴.

۲. سازمان ملل متحد عبارت «قطع اندام تناسلی زنان» را مناسب‌ترین جایگزین برای اصطلاح «خته زنان» معرفی نموده است و بر استفاده از آن در اسناد رسمی خود و سازمان‌های وابسته تأکید می‌کند. در این کتاب همسو با رویه این سازمان‌ها و نیز پژوهش‌های علمی، از عبارت ←

اخلاقی توجیه می‌شود.^۱ این درحالی است که با توجه به تحقیقات علمی متعدد و همچنین اعلام رسمی سازمان جهانی بهداشت، این عمل به دلیل ایراد آسیب‌های جسمی و روحی فراوان به زنان و کودکان، سلامت، حیات و امنیت جسمانی و روانی آن‌ها را تهدید می‌کند.^۲ بر این اساس و با تکیه بر مبنای جهان‌شمولی حقوق بشر که بر حق همه انسان‌ها برای برخورداری از حقوق بشر در همه زمان‌ها و مکان‌ها و بدون هرگونه تبعیض بر مبنای جنسیت، نژاد، مذهب و یا هر موقعیت دیگری تأکید دارد، این ایده مطرح می‌شود که قطع اندام تناسلی زنان ناقض برخی از حقوق بشر زنان را که از جمله حق حیات، حق بر سلامت، برابری و امنیت و تمامیت جسمانی آن‌هاست.^۳

→ «قطع اندام تناسلی زنان» استفاده برآورد شد، مگر در مواردی که به نوشته یا کلامی استناد شود که سایر معادل‌های این عمل را کار کرده باشند.
برای مطالعه بیشتر نگاه کنید به صفت‌های ۱ تا ۴. همین کتاب.

1. Rahman, Anika, Toubia, Nahid, *Female Genital Mutilation: a Guide to Laws and Policies Worldwide*, 2nd Books, 2000, p.5; World Human Rights, *Eliminating Female Genital Mutilation: an Interagency Statement* OHCHR, UNAIDS, UNDP, UNECA, UNESCO, UNFPA, UNHCR, UNICEF, UNIFEM, WFP, 2008, P.6; Lutfi, Muhammad, *Islamic Ruling on Male and Female Circumcision*, World Health Organization, Regional Office for the Eastern Mediterranean, Alexandria, 1996, pp.34-43.
2. "Classification of Female genital mutilation", World Health Organization, available at: <http://www.who.int>; World Health Organization, *a Systematic Review of the Health Complications of Female Genital Mutilation Including Sequelae in Childbirth*, Department of Gender, Women and Health, 2000, p.14.
3. Ehrenreich, Nancy, Barr, Mark, "Intersex Surgery, Female Genital Cutting, and the Selective Condemnation of "Cultural Practices"", 40, *HARV. C.R.-C.L.L.*, REV.71, 2005, pp.83-85; Lewis, Hope, "Between Iruea and Female Genital Mutilation: Feminist Human Rights Discourse and the Cultural Divide", *Harvard Human Rights Journal*, Vol.8, No.1, p.143, 1995; Kalev, Henriette Dahan, "Cultural Rights or Human Rights: the Case of Female Genital Mutilation", *Sex Roles*, Vol.51, Nos.5/6, September 2004, pp. 340-348.

در مقابل این ایده دیدگاه دیگری از سوی نسبیت‌گرایان فرهنگی مطرح شده است که بر اساس آن جوامع حق دارند ارزش‌ها، باورها و اعمال فرهنگی خود را حفظ نمایند و اعمال فرهنگی آن‌ها از جمله قطع اندام تناسلی زنان باید در چارچوب فرهنگی و اخلاقی همان جامعه بررسی شود. این دو رویکرد طیف‌های مختلفی را شامل می‌شود که در صفحات آتی بدان خواهیم پرداخت.

در نظر گرفتن گستردگی و فراوانی قطع اندام تناسلی زنان در سراسر جهان و همچنین وجود و شیوع وسیع انواعی از آن در مناطقی از ایران، در این کتاب سعی بر آن است ضمن بررسی ماهیت، ابعاد و علل مختلف این عمل در سطح جهان و ایران با مدنظر قراردادن برخورد حقوق بشر و تحلیل فعالیت‌های دولت‌ها و نیز سازمان‌های ملی و بین‌المللی در مقابل این عمل، راهکارهای مناسب برای مبارزه با آن ارائه گردد.

کتاب حاضر در دو بخش تنظیم شده است. بخش اول با هدف تبیین رابطه فرهنگ و حقوق بشر از یک سو و رابطه قطع اندام تناسلی زنان و حقوق بشر از سوی دیگر تدوین یافته است.

در فصل اول ضمن بحث در خصوص مفاهیم فرهنگی، حقوق بشر، مبانی و عناصر موجود در هر یک، رابطه این دو از دیدگاه جهانی و ملی حقوق بشر و نسبیت‌گرایی فرهنگی مورد بررسی قرار خواهد گرفت. در فصل دوم با ارائه تعریفی از قطع اندام تناسلی زنان، انواع و نتایج آن، به روند انجام‌دادن و تحلیل وجوه‌کننده آن در مناطق مختلف جهان و ایران اشاره و در نهایت رویکرد حقوق بشر نسبت به این عمل مطرح می‌شود.

هدف از نگارش بخش دوم ارائه و تحلیل رویکردهای مختلف راجع به موضوع مذکور و نیز مشخص نمودن اقدامات انجام‌شده برای مبارزه با این عمل در برخی از کشورها و نیز در سطح بین‌المللی است.

در فصل اول این بخش دیدگاه‌های موافقان و مخالفان در سه گروه فمنیست‌ها، پزشکان و ادیان و رهبران مذهبی بررسی می‌شود و در فصل دوم اقدامات ملی و بین‌المللی در مقابل قطع اندام تناسلی زنان از طریق واکاوی نقش سازمان‌های غیردولتی ملی و بین‌المللی و نیز دولت‌ها و نهادهای دولتی در مبارزه با این عمل در حوزه جهانی مورد توجه قرار می‌گیرد و در نهایت، فصل سوم دربردارنده مقایسه این فعالیت‌ها با اقدامات انجام‌شده در مبارزه با آن در ایران است.

اطلاعات به دو روش اسنادی و میدانی گردآوری شده است. در روش اسنادی اصول تحقيقات کتابخانه‌ای مد نظر واقع شده است و در روش میدانی پژوهش از طریق مصاحبه‌های فردی با گروهی با زنان و دختران و همچنین تعدادی از علمای مذهبی و پزشکان محل متحصص زنان انجام شده است؛ این مصاحبه‌ها بر مبنای سوال‌های از پیش تعیین‌شده و همچنین سوال‌هایی به مقتضای پاسخ مصاحبه‌شوندگان و متأثر از شرایط، یکم صورت گرفت. محدوده جغرافیایی مصاحبه‌ها شامل شهرهای سقز، بزن، رانشهر، پاوه و روستاهای ناچیت و پسوه در استان‌های کردستان، آذربایجان غربی و کره شاه و شهر درگهان و روستاهای کووه‌ای و رمچاه در استان هرمزگان است. البته لازم به ذکر است که داده‌های مربوط به شهرستان میناب و بخشی از داده‌های شهر پارسا برگرفته از اطلاعات حاصل از پژوهش‌هایی است که سایر افراد در این مناطق انجام داده‌اند.^۱

۱. احدی، هما، طلعت خدیوزاده، قدیسه سیدی علوی، حبیب‌الله اسماعیلی، "ختنه زنان در میناب:

شیوع، آگاهی و نگرش"، *مجله دانشگاه علوم پزشکی قزوین*، پاییز ۱۳۸۲، شماره ۲۸، کریمی،

فاطمه، تراژدی تن: خشونت علیه زنان، انتشارات روشنگران و مطالعات زنان، تهران، ۱۳۸۹.

در پایان لازم می‌دانم مراتب احترام و سپاسگزاری خود را اعلام نمایم از تمام کسانی که تدوین این کتاب مرهون زحمات و الطاف آنان است. نخست از استاد ارجمند جناب آقای دکتر امیر نیک‌پی بسیار متشکرم که با راهنمایی‌های مکرر، دقت نظر و مهربانی بی‌مانند خویش راهنما و یاریگر من در تمامی مراحل پژوهش و نگارش این اثر بوده‌اند؛ و سپس از خانم‌ها فرزانه اخوت و اسماء دریانورد قدردانی می‌کنم که فراهم‌شدن امکان پژوهش‌های میدانی در مناطق غرب و جنوب را مدیون زرگراری ایشان هستم و همچنین دوستان گرامی خانم‌ها مناسلمانی ایزدی، افسانه جیراز، شلیر رستمی و مهدیه محمودزاده و خانواده‌های محترم رستمی، شریف، بلانی و... و دریانورد که هر یک با نیک‌منشی سهمی بالارزش در تدوین این کتاب داشته‌اند.

و با درود بر پاک‌نهادی راندی که الای پدر و مادرم که وجود پرمهرشان آستانه ستایش است و سپاس.